

TEMEL DİNİ DEĞERLER VE DEĞERLER EĞİTİMİ

BASIC RELIGIOUS VALUES AND VALUE EDUCATION

*Mustafa ÖNDER**

*Hüseyin BULUT***

ÖZET:

Değerler eğitimi konusunun son yıllarda artan öneminin yanında, bu konuda temel olması gereken dini değerlerin kuşatıcı olarak ele alınmadığı görülmektedir. Sadece bazı alt başlıklar üzerinde durulmakta, işin aslı gözden kaçırılmaktadır. Hâlbuki dinin temel referans kaynaklarında dinî değerlerin çok daha kapsamlı bir şekilde işlendiği görülmektedir. Bu çalışmada kapsamlı bir şekilde dinin temel değerleri ve değer eğitiminde bu değerlerin yeri incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Değer eğitimi, Dinin temel değerleri

ABSTRACT:

Besides the issue of the increasing importance of values education in recent years, this issue should be the basis of religious values is not considered as overarching. Just some of the sub-headings are emphasized, overlooked in the original work. Whereas the basic reference sources religion religious values, is committed to a much more comprehensive. In this study the basic values of religion and value education in a comprehensive manner the location of these values will be examined.

Keywords: values, value education, basic values of religion

I. GİRİŞ

Değerler eğitimi, son yıllarda ülkemizde eğitimin önemli konularından biri haline gelmiştir. Konunun öneminin anlaşılması için, Milli Eğitim Bakanlığınca, 28–29 Mayıs 2010’da İstanbul Grand Cevahir Otel’de “Değerler Eğitimi Uluslararası Konferansı” düzenlenmiştir. Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu, konferansta eğitim sisteminde yeni bir felsefenin

* Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, 24030, Erzincan. monder@enzincan.edu.tr.

** Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, 24030, Erzincan. hbulut@erzincan.edu.tr.

tartışılacağını belirterek, “insanlığın geleceğine dair iyimserliğin büyük ölçüde yıprandığı bir süreçten geçildiğini” söylemiştir. Bu süreçte manevi gelişimin, maddi gelişimin çok gerisinde kalmasının, dünya düzeninde ciddi kaygı verici bir gelişme olarak görüldüğünü, bu nedenle değerler üzerine yapılan araştırmalara kamuoyunun ilgisinin giderek arttığını kaydetmiştir. Bundan sonra da insanlığın geleceğinin adalet, barış, eşitlik, hukukun üstünlüğü, ahlaki değerlere bağlılık, çalışkanlık ve iyilik gibi değerlerin üzerinde yükseleceğini vurgulayarak; insanlığın geleceğini şekillendirecek ortak değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında en etkili aracın eğitim olduğunu belirtmiştir.¹ Bu nedenle 18. Milli Eğitim Şurasının temel konularından biri, “Değerler Eğitimi” olmuştur.² Ancak, değerler eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalarda genellikle dinin temel değerlerinin alt başlıklarından bazılarıyla sınırlı kaldığı görülmektedir.³

Din, en kısa ve en kapsamlı bir ifade ile “İnsan-Allah ilişkisi” diye tanımlanmaktadır. İlâhi olarak nitelenen ve bir bakıma “Allah’tan insanoğluna uzatılmış kurtuluş ipi” olan dinin temel amacı, insan ile Allah arasında güçlü ve sağlıklı bir bağ kurmaktır. İnsan, dinî tercihi sayesinde evreni ve onunla birlikte bu varlık formları içinde kendi yerini anlamlandırmakta, temel değer ve ideallerini bu anlam çerçevesinde üretmektedir.

Bilim adamları, dinin beş kuşatıcı genel hedefini, hayat (can), nesil, akıl, mal ve dinin korunması olduğu şeklinde özetler. Literatürde “zarûriyyât-ı hamse, makâsıd-ı hamse, külliyyâtı-hamse” gibi adlarla anılır.⁴ Yukarıda örneği verilen ve diğer bazı araştırmalarda üzerinde durulan dinî değerlerin dinin bu beş genel hedefinin/değerlerinin alt başlıklarından bazıları olduğu görülmektedir.

¹http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/basinmus/degerler_egitimi_konferansi.pdf (Erişim: 15.06.2010)

² <http://ttkb.meb.gov.tr/surular.aspx> (Erişim: 15.06.2010)

³ Salih Zeki Genç, M. Yunus Eryaman, Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması, <http://www.aku.edu.tr/AKU/DosyaYonetimi/SOSYALBILENS/makale/c9s1m6.pdf>

Aslan, F. Şükran, <http://www.belgeler.com/blg/1cqq/suneniebudavudunedebolumunden-hareketlehzyegamberinkarakteregitiminde-yeralanahlakidegerler>-(Erişim: 15.06.2010)

⁴ Boynukalın, Ertuğrul. “**Makâsıd-u Şeria**” mad., TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), XXVII. s. 423.

II. AMAÇ

Bu çalışmada dinin temel değerleri, yine dinin temel referans kaynaklarından; Kur'ân ve hadisler (Kütüb-ü Sitte: Altı temel hadis kaynağı) taranarak ortaya konmaya çalışılacak ve böylece değerler eğitimi daha kuşatıcı bir yaklaşımla ele alınacaktır.

III. YÖNTEM

Çalışmada tarama yöntemiyle yukarıda bahsi geçen temel dinî kaynaklar taranarak dinin temel hedefi/değerleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Konu, değerler eğitimi bağlamında ele alınmıştır.

IV. DİNİN TEMEL DEĞERLERİ VE EĞİTİMİ

Bilim insanları dinin, çok farklı tanımlarını yaptıkları görülmektedir. Bu nedenle din gibi bir kavramın, herkes tarafından kabul edilen ve her dini içine alan, tek bir tanımla ortaya konmasının pek kolay olmayacağı doğaldır. Yapılan tanımlarda genellikle her bilim insanı, dinin önemli bir yönünü ortaya koymaktadır.

İslâm din bilimcileri dinin tanımını yaparken, konuya ilâhî dinler açısından yaklaşmışlardır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir: **Din**, akıl sahibi insanları kendi tercihleri ile bizzat hayırlı olan şeylere götüren ve peygamberlerin bildirdiği gerçekleri benimsemeye çağıran ilahî bir kanundur.⁵ Seyyid Şerif el-Cürânî (ö.816/1413)'ye göre din, "Akıl sahiplerini peygamberlerin bildirdiği gerçekleri benimsemeye çağıran ilâhî bir kanundur."⁶ Tahnevî (ö.1158/1745) dini, "akıl sahiplerini kendi iradeleri ile şimdiki hâlde (dünyada) salâha, gelecekte (ahirette) felâha sevk eden, Allah tarafından konulmuş bir kanundur." diye tanımlamaktadır.⁷ Ahmet Hamdi Akseki (1887-1951) ise, "Akıl sahibi insanları kendi irade ve istekleri ile bizzat onlar için hayırlı olan şeylere sevk eden ilâhî bir kanundur"⁸ diye tanımlar.

Kur'ân-ı Kerim'de "din" kelimesinin kullanılışı, yukarıda verilen din tanımlarının çok çeşitli yönlerine temas edilmektedir. Kısaca **din**, *Allah tarafından*

⁵ Yazır, Elmalılı M.Hamdi, **Hak Dini Kuran Dili**, c.1.s.62.

⁶ Cürani, Seyyid Şerif. **et-Ta'rifat**. "Din" md. s.47

⁷ Taharevî, Muhammed Ali b.Ali. **Keşşaf**, C.II,s.305; Tümer, Günay. "**Din**" mad, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), IX. s.312-320.

⁸ Akseki, A.Hamdi. **İslam Dini**, s.5.

konulan ve insanları O'na ulaştıran yoldur” diye özetlenebilir. (Kur’ân, Rum,30/30; Yusuf,12/38-40; Zümer, 39/2).⁹

Hemen hemen bütün tanımlarda din, kökleri insanın iç hayatında bulunan ve yansımaları çeşitli davranışlarla ortaya çıkan köklü ve evrensel bir olguyu ifade emektedir. Din, insanın bir yönünü değil, bütün benliğini saran bir bilinçlenme halidir. Din, en kısa ve en kapsamlı bir ifade ile “İnsan-Allah ilişkisi” dir. Başka bir ifade ile din, insanın kayıtsız şartsız var olan “Mutlak Varlığa” yönelişi ve O’nun tarafından kuşatılışdır.¹⁰

Din, insan kimliğinin önemli bir parçasıdır. Kişinin yeryüzündeki var oluşuna anlam kazandıran en önemli kaynaktır. İnsan, dinî tercihi sayesinde evreni ve onunla birlikte bu varlık formları içinde kendi yerini anlamlandırmakta, temel değer ve ideallerini bu anlam çerçevesinde yaşamaya çalışmaktadır. Ferdî bir tercih olarak din, hayatı anlamlı ve yaşanabilir kılan temel değer kaynağıdır. “Ben neyim?”, “Nereden geldim?”, “Nereye gidiyorum?” sorularına bugüne kadar dinin dışında tatminkâr cevap veren başka bir bilgi kaynağı çıkmamıştır.¹¹

V. DEĞERLER

“Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, bir varlığın ruhsal, toplumsal, ahlakî ya da güzellik yönünden taşıdığı düşünülen yüksek ya da yararlı nitelik.”¹²

Değer ve değerler eğitimi üzerinde çalışmalarıyla tanınan bazı bilim insanları değeri şöyle tanımlamaktadır: Değer, arzu edilen, ilgi duyulan, ihtiyaç duyulan şeydir. Değer kavramı olması gerekeni ifade eder. Değer kavramı, teori-den çok, ameli/patik bir karakter taşır. Yani idealle ve eyleme yöneliktir.¹³ Değer, bir kimsenin değişik durumlarda sürekli gösterdiği, davranışlarına yön veren köklü bir inançtır.¹⁴ Değerler, bireylerin tutumlarının temel yapısını oluşturur. Bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüler olarak tanımlanabilir.¹⁵ Değer, öznenin birey-

⁹ Kur’an ayetleri metin içerisinde verilecektir.

¹⁰ Tümer, a.g.e.

¹¹ Bolay S. Hayri ve Türköne Mümtaz’er, **Din Eğitimi Raporu**, s. 3.

¹² TDK, Güncel Türkçe Sözlük, www.tdkterim.gov.tr.

¹³ Bolay, H. **Aşkın Değerler Burhanı**, Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu, s.60

¹⁴ Oğuzkan, F. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, s.45

¹⁵ Özgüven, İ. **Psikolojik Testler**, s.36

sel tercihine bağlı olarak gelişen fiilin görüntüsüdür. Bu bağlamda işe doğrudan karışan bireyin, onun kendi mantıki muhakemesine göre şekillenen hareketlere ve fiillerine bağlı ortaya çıkan sonucun niteliğidir. Başka bir ifadeyle değer, bir şeyin aynı türden şeyler arasındaki yerinin konumuna bizim yüklediğimiz anlamlardır.¹⁶ Bu durumda değerlerin davranışlara kaynaklık ettiği ve davranışları yargılamaya yarayan anlayışlar geliştirdiği söylenebilir.¹⁷ Güngör'e göre değerler, bir şeyin arzu edilir veya edilmez olarak nitelenmesini sağlayan inançları çağrıştırmaktadır.¹⁸ Değerler, insanın en iyi tarafını ortaya çıkarmayı ve onun kişiliğini bütünüyle geliştirerek, insani mükemmelliğe erişmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Değerlerde inançlar ön plandadır. İnsanın iç dünyasının zengin ve derin bir kişilik haline ulaşması, ancak dayandığı değerlerle ölçülebilir. Bu anlamda, insanı insan yapan değerleridir.¹⁹

Bu tanımlardan değer, insanın eyleminin nedeni ve kimliğinin bir parçası olduğu görülmektedir. Ayrıca değer, insanın hayata verdiği anlamı ifade etmektedir.

VI. DEĞERLER EĞİTİMİ

Eğitim, çoğunlukla bireyin davranışlarında istendik yönde kalıcı izli değişiklik oluşturma süreci olarak tanımlanmaktadır.²⁰ İnsanlar yaratılışları gereği sosyal bir çevrede yaşamak durumundadırlar. Bu bağlamda değerler eğitimi toplumsal düzenin sağlanmasında önemli bir göreve sahiptir. Toplum içinde yaşayan insanları, değerler ve yasalar bütünleştirir ve aralarındaki ilişkileri düzenler. Toplumsal hayatın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yetmez. Ortak değerlerin, gelenek ve göreneklerin birleştirici gücüne de gerek vardır. Toplumsal ilişkiler, kişilerin tek tek ve toplu olarak insanî değerlere bağlılığı ölçüsünde düzenli yürür.²¹

Değerler eğitimini amacı, çocuğun doğuştan getirdiği en iyi tarafını ortaya çıkarmak, kişiliğinin her yönüyle gelişmesini sağlamak, insanî mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak, bireyi ve toplumu ahlaksızlıktan korumak ve

¹⁶ Tepe, H. **Değer ve Değerler Bilgisi**, s.346.

¹⁷ Ekşi, H. ve Katılmış, A. **Karakter Eğitimi**, s.9

¹⁸ Güngör, Erol, **Değerler Psikolojisi**, s. 21

¹⁹ Aydın M.Z. –Güler, Ş. **Okullarda Değerler Eğitimi**, s.3.

²⁰ Ertürk, S. **Eğitimde Program Geliştirme**, s.12

²¹ Yürükoğlu, A. **Çocuk Ruh Sağlığı**, s.167

kurtarmak, bunun yanında iyi bir ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır. Son yıllarda artan şiddet olayları, aile kurumunun zayıflaması, ailede şiddet olaylarının artması, iş ahlakında gerileme gibi sorunlar, değerler eğitiminin önemini daha da artırmıştır. Özellikle okullarda yaşanan psikolojik ve fiziksel şiddet olaylarında çok sayıda öğrenci ve öğretmen zarar görmektedir. Bunda sosyal medya ve sanal dünyanın olumsuz örnekleri etkili ve hızlı bir şekilde yaymasının payı büyüktür. Değerler eğitiminin asıl amacı insanı bu konuda bilgilendirmek değil, insan hayatını anlamlı kılmak, ruhsal dengeyi korumak, kişiliği güçlendirmek, ahlak ve karakterini sağlamlaştırmasıdır. Okul hayatı boyunca öğrenilen bilgilerin pek çoğunun kullanım süresi ve bireyin tutum ve davranışları üzerindeki etkisi son derece sınırlı kalırken, değerler ile ilgili öğrenmeler hayat boyu önemini korumaktadır.²²

VII. DİNİN TEMEL DEĞERLERİ

İslam dininin asıl amacı, insanları insanı-ı kâmil olma seviyesine yükseltmek, dünyada huzur içinde güvenli bir hayat yaşatmak, ahirette de ebedi saadete kavuşturmasıdır. İslam dininin değerleri, her çağda insanların bu temel arzularını yaşatacak şekilde mükemmel olup, kıyamete kadar devam edecektir. Yüce Allah (c.c.) şöyle buyuruyor; "*Allah katında din, şüphesiz İslam'dır*" (Al-i İmran, 3/19).

İslam dininin temel değerleri "Zarûriyyât" olarak nitelendirilebilir. Bu konuda bir nass (ayet ve hadis) olmasa da, dinin gönderiliş maslahatı /amacı üzerinde görüşlerini açıklayan bilim insanları bu konuyu "Zarûriyyât" başlığı altında ele almışlardır. Bu maksatlar dinin en önemli ve vazgeçilmez kısmını oluşturmaktadır.²³

Zarûriyyât; onsuz olmayan, din ve dünya işlerinin ayakta durması kendilerine bağlı bulunan temel değerler olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca yok olmasıyla toplumda düzeninin sağlanamayacağı, İslam toplumunun bozulma ve dağılmaya yüz tutacağı değerler olarak kabul edilmektedir.²⁴

Zarûriyyât denen en unsurlar, İslam hukukçularına göre beş temel değerden meydana gelmektedir. Bunlar, "ed-darürâtu'l-hamse: beş zorunlu ilke"; el-

²² Aydın-Güler. a.g.e.,s.17.

²³Gazzâlî, *el-Mustasfâ*, c.I.s.287; İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir, *Makâsudü's-Şerîati'l-İslâmiyyes*. s.79.

²⁴ İbn Âşûr, a.g.e.,s. 139

usûl el-hamse: “beş temel ilke” şeklinde ifade edilen korunması öncelikli amaçlardır.²⁵

- 1- Dinin korunması.
- 2- Canın korunması.
- 3- Aklın korunması.
- 4- Neslin korunması.
- 5- Malın korunması.

Bu beş temel değerden toplu halde ilk kez söz eden İmam Gazzâlî, şeriatın /dinin hedefinin, insanın dinini, canını, aklını, neslini ve malını korumak olduğunu söylemektedir.²⁶

Gazzâlî’den sonra, dinin bu beş temel değerine hiçbir itirazın yapılmadığı görülmektedir. Ayrıca O’na göre bu temel değerleri İslâmiyet gibi, diğer dinler ve topluluklar da göz önünde bulundur-maktadırlar.²⁷

Kur’an-ı Kerim’de bu beş temel değere işaret eden âyetin, Hz. Peygamber (s.a.v.)’in ashabından bey’at²⁸ alırken, onlardan bazı değerlere bağlı kalmaları konusunda söz aldığından haber veren bey’at âyeti olduğu kabul edilmektedir.

-“Ey Peygamber! İnanmış kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, iyi işi işlemekte sana karşı gelmemek hususunda sana bey'at etmeye geldikleri zaman, bey'atlarını kabul et” (Mümtahine, 60/12).

Âyetteki “Bey’at” yapılan beş temel değer, “aklın korunması” dışında, dört zorunlu değeri içine aldığı görülmektedir. Bunlar;

- a- Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak: Din'in korunması,
- b- Hırsızlık yapmamak: Mal'ın korunması,
- c- Zina etmemek: Neslin korunması,
- d- Çocuklarını öldürmemek: Hayatın korunması,

²⁵ Gazzâlî, a.g.e.; İbn Âşûr, a.g.e,

²⁶ Gazzâlî, a.g.e., s.287.

²⁷ Pekcan, Ali. **İslam Hukukunda Gaye Problemi**, www. darulkitap.com., (erişim25.09.2012) Rağbet Yayınları, İst.

²⁸ “**Bey’at**” Peygambere, getirdiği emir ve yasaklara itaat arz etme ve bu konuda onunla ahitleşme anlamında kullanılmıştır.

e- İftira etmemek: İrzın korunmasıdır.

“Zarûriyyât” denen bu beş temel değer, “Modern İnsan Hakları Teorisi” nin evrensel, genel-geçer ve “insan” merkezli değerler sisteminin temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür.²⁹

Bu beş temel değer korunmasına yönelik birçok hadis bulmak mümkündür. Temel hadis kaynaklarında Ubâde b. Sâmit (r.a)’den rivayet ettikleri bir hadise göre o şöyle demiştir; “Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v.), sahabe-i kiram ile otururken (kadınlara): “Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayacağınıza, hırsızlık etmeyeceğinize, zina etmeyeceğinize, çocuklarınızı öldürmeyeceğinize, elleriniz ve ayaklarınız arasında bir iftira uydurup getirmeyeceğinize, iyi işlerde bana isyan etmeyeceğinize” dair beya't ediniz!”³⁰ buyurmuştur. Görüldüğü gibi, yukarıdaki Bey'at âyetindeki temel değerler aynı şekilde Rasûlullah (s.a.v.)’in hadislerinde de yer almaktadır. Bu değerler, dinin, canın, malın, ırzın, neslin korunması şeklinde sıralanmaktadır.

Ayrıca Hz. Peygamber (s.a.v.)’in bütün insanlığa hitap ettiği Veda Hutbesinde de bu temel değerlerden bahsetmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v.) hutbesine şöyle başlar: Allah’a hamd olsun. O’nu över, O’na şükrederiz. O’ndan medet umarız. O’ndan bağışlanma dileriz, tevbe ederek O’na itaate yöneliriz. Nefislerimizin kötülük telkinlerinden ve kötü ameller işlemesinden Allah’a sığınırız (...) Ey Allah’ın kulları, size Allah’a sığınmanızı, emirlerine yapışmanızı, günahlardan arınmanızı, azabından korunmanızı öğütlerim. Size tekrar tekrar, O’na itaati tavsiye ederim. Sözlerime hayırlı olanla, O’nun izni ve yardımıyla başlıyorum(...) Ey insanlar! Sözümü iyi dinleyiniz! Bilmiyorum, belki bu seneden sonra sizinle burada bir daha buluşamayacağım. İnsanlar! Bugünleriniz nasıl mukaddes bir gün ise, bu aylarınız nasıl mukaddes bir ay ise, bu şehriniz (Mekke) nasıl mübarek bir şehir ise, canlarınız, mallarınız, namuslarınız da öyle mukaddestir, her türlü tecavüzden korunmuştur (...).³¹

Gazzâlî, temel değerlerin diğer milletlerce de kabul edildiğini ileri sürer ve şöyle der; “Bu beş temel değer ortadan kaldırılmasının yasaklanması ve bu yönde önleyici cezalar konulması her dinde; her şeriatla vardır. İnsanların iyiliğini amaçlayan din ve şeriatlarda bunların yokluğu düşünülemez... Bunun içindir ki, küfrün, adam öldürmenin, zinanın, hırsızlığın, sarhoş edici

²⁹ Pekcan, a.g.e.

³⁰ Buhârî, *Câmiu's-Sahîh*, İlim, 49.

³¹ Müslim, *Câmiu's-Sahîh*, 2/890, Hadis No: 1218; Ebû Dâvûd, *Sünen*, 1/442, Hadis No: 1905.

maddeleri kullanmanın yasaklanması konusunda diğer dinlerde de farklılık yoktur...”³²

Değerler eğitiminin amacı insanın doğuştan getirdiği en iyi tarafını ortaya çıkarmak ve insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak olduğuna göre; bu temel değerlerin insanlara benimsetilmesi, davranışlarına yansımaları için verilecek bir eğitim, değerler eğitiminin öne çıkan konuları arasında olmalıdır. Böylece birey ve toplum hayatının her türlü olumsuz davranıştan arındırılarak, daha olumlu bir toplum yaşamının oluşmasına imkân sağlanacaktır.

A. Din'in Korunması

İslam hukukçuları, “Zarûriyyât” denen, İslâm'ın korumayı amaçladığı, beş temel değerden en önemlisinin “Din'in korunması” olduğunu görüşündedirler.³³

Yukarda kısmen geçtiği gibi, dinin değişik tanımları yapılmıştır. Bunlardan en meşhuru, “din, akıl sahibi insanları peygamberin bildirdiği gerçekleri benimsemeye çağıran ilâhi bir kanundur”³⁴ şeklindeki tanımdır. Yapılan tanımlarda dinin “hayatın bütünü; maddî ve manevî bütün yönlerini içine alan bir kurum” olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca insanın doğasında bir yüce yaratıcıyı bulma ve O'na yönelme ihtiyacı vardır. İnsanın bu özelliğini Allah (c.c.) Kur'an'da, “doğal bir ihtiyaç” olduğunu ifade etmekte; insanların böyle bir yaratılış özelliği ile yaratıldığını belirtmektedir. “(Resulüm!) Sen yüzünü hanîf olarak dine, Allah insanları hangi fitrat üzere yaratmış ise ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur. İşte dosdoğru din budur; fakat insanların çoğu bilmezler.” (Kur'an, 30/30).

Hz. Peygamber (s.a.v.) Ebû Hureyre (r.a)'den gelen bir hadiste özellikle insanın tevhide; bir ve tek olan bir Allah'a bağlanma özelliğinde yaratıldığını şöyle açıklamaktadır: “Her doğan (çocuk) sadece fitrat üzere doğar, (sonra) ana-babası onu Yahudileştirir, Hıristiyanlaştır veya Mecusileştirir.”³⁵

Allah (c.c.), ilâhi yasaların olmadığı, dinin yaşanmadığı toplumlarda büyük bir kaos ve kargaşa olacağını şöylece bildirmektedir: “Eğer hak, onların kötü arzu ve isteklerine uysaydı, mutlaka gökler ve yer ile bunlarda bulunan-

³² Gazzâlî, a.g.e., s.287.

³³ Pekcan, a.g.e.

³⁴ Tümer, a.g.e.

³⁵ Müslim, *Kader*, Hadis No; 2658

lar bozulur giderdi” (Mü'minûn: 23/71). Bu temel değerın korunması için Allah'a iman edilmesi, Kur'ân-ı Kerimde birçok defa vurgulanmaktadır. Bu bağlamda iman emri Kur'ân'da 18 yerde tekrarlanmaktadır. Bu ayetlerden bazıları şöyledir:

-Ey kendilerine daha önce kitap verilen Ehl-i kitap! Yanınızdaki kitapları tasdik etmek üzere indirdiğimiz bu kitaba da iman edin (Nisâ, 4/47).

-Ey iman edenler! Allah'a, Resulüne, gerek Resulüne indirdiği, gerek daha önce indirdiği kitaplara imanınızda sebat edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, resullerini ve âhiret gününü inkâr ederse hakikatten iyice uzaklaşmış, sapıklığın en koyusuna dalmış olur (Nisâ, 4/136).

Bu âyet-i kerîmede iman edenlere hitap edilip yine iman etme emri veriliyor. Genellikle müfessirler bu emri “imanınızda sebat ediniz” diye açıklarlar. Bu bağlamda, “daha ciddî iman ediniz” mânası da çıkarılabilir. “Bütün kalbinizle, zevklerinizi, hayat tarzınızı, dostluk ve düşmanlıklarınızı Allah'a ve Resulüne olan bu imanınıza göre düzenleyin”³⁶ demektir.

-Ey insanlar! Resûlullah Rabbinizden size hakkı getirdi, kendi iyiliğiniz için ona iman edin. Eğer inkâr ederseniz bilin ki göklerde ve yerde ne varsa Allah'ındır. Allah alîmdir, hakîmdir (her şeyi bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir) (Nisâ, 4/170).

Dinin korunması için Kur'ân'da iman edilmesinden sonra en çok ibadet edilmesi ısrarla ifade edilmektedir. Bu bağlamda Kur'ân'da 21 yerde ibadet edilmesi emredilmektedir.

-Ey insanlar! Hem sizi, hem de sizden önceki insanları yaratan Rabbinize ibadet ediniz. Böyle yapmakla her türlü zarardan korunmayı ümid edebilirsiniz (Bakara, 2/21); *-Yalnız Allah'a ibadet edip O'na hiçbir şeyi ortak yapmayın...*(Nisâ, 4/36); *-Ey iman edenler! Rükû edin, secde edin, hâsılı yalnız Rabbinize ibadet edin, hayırlar işleyin ki felaha eresiniz* (Hac, 22/77); *-Ben cinleri ve insanları sırf beni tanıyıp yalnız bana ibadet etsinler diye yarattım* (Zariyat, 51/56).

Evrendeki bütün varlıklar Allah'a itaat ve ibadet içindedirler. Fakat irade ve tercih hakkı insanlara ve cinlere verilmiştir. Ancak aşağıdaki ayette bütün peygamberlere dolayısıyla da inanan insanlara Allaha ibadet edilmesi konusunda eğiticilik görevi yüklendiği anlaşılmaktadır: “Nitekim senden önce hiç bir peygamber göndermedik ki ona: “Benden başka İlah yok, öyleyse yalnız Bana ibadet edin!” diye vahyetmiş olmayalım (Enbiya,21/25). Bu nedenle

³⁶ Yıldırım, Suat. Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, s.99.

bütün peygamberler içinde buldukları toplumlara özellikle dini öğretmek için tebliğ göreviyle görevlendirilmişlerdir. Kur'ân'da dinin korunması için dinin öğretilmesi üzerinde durulmaktadır: *"O, ümmiler arasından, kendilerinden olan bir elçi gönderdi. Bu elçi onlara Allah'ın âyetlerini okur, onları inançlarına ve davranışlarına bulaşmış kirlere arındırır, onlara kitabı ve hikmeti öğretir. Hâlbuki daha önce belli ve kesin bir sapıklık içinde idiler.*(Cuma,62/ 2)

Dinin korunması için insanlara dinin temel değerlerinin doğru olarak öğretilmesi gerekmektedir. Böylece insanlar, her türlü sapkın ve yanlış inanışlardan ve Allah'ın hoşnut olmadığı davranışlardan, bilinçsiz taklitçilikten, cehaletten, nefesine ve şeytana tapmaktan kurtarılabilir. Gerçek anlamda dinin özünün kavratılması, değerler eğitimin temel konuları arasında yer alması gerekir. Din'in kişinin kimliğinin bir parçası olması, ona davranışlarında kaynaklık etmesi açısından dine sahip çıkılması, yaşanılmasına imkân hazırlanması ve korunması değerler eğitimiyle sağlanacak bir husustur.

B. Hayatın/Canın korunması

Dinin temel değerlerinden biri de **"hayatın korunması"**dır. Allah bütün varlıklar içinde insana çok ayrı bir değer vermiş onu yarattığı bütün varlıklardan üstün kılmıştır. Bu nedenle de insanın hayatının korunmasını dinin temel değerleri arasına koymuştur. Hayatın korunması demek, ruh ve beden bütünlüğünü korumak, bedenin, fiziki ve biyolojik ihtiyaçlarını gidermek, onun sağlığını korumak demektir. Ayrıca insan hayatının güvence altına alınması, onun şerefine de güvence altına alınması, şerefine leke sürülmemesi, özgürlüklerinin baskı altına alınmaması gibi manevî değerleri de içine alır. Hayatın korunması, hayatın varlığını, ruh-beden bütünlüğünü korumaktır. İslâm dini hayatın varlığını korumak ve sürdürmek için bazı önlemler almıştır.³⁷

Kur'an'da haksız yere bir insanın öldürülmesi, bütün insanları öldürmek gibi büyük bir günah olduğu açıklanmış ve bir insanın hayatının kurtarılması da bütün insanları kurtarmak gibi erdemli bir davranış olduğunu ifade etmiştir: *"Kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın (haksız yere,) bir cana kıyarsa bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa bütün insanları kurtarmış gibi olur..."*(Mâide, 5/32).

Hz. Peygamber (s.a.v) de Vedâ haccında bütün insanlara seslenerek, *"Bu gün, bu ay ve bu belde nasıl kutsal ve masûn ise, canlarınız, mallarınız ve*

³⁷ Pekcan, a.g.e.

*ırzlarınız da öylesine masûndur*³⁸ buyurmuş, insanın yaşama hakkının dokunulmazlığına dikkat çekmiştir. Bu nedenle İslam dini, savaş durumunda dahi savaşa katılmayan kadın, çocuk, yaşlı, din adamı gibi kişilerin öldürülmesini yasaklanmıştır. İslam dini, bir insanın başka bir insanı öldürmesini yasaklandığı gibi, insanın kendisini öldürmek üzere intihar etmesini de yasaklanmış ve en büyük günahlar içerisinde saymıştır (Nisa,4/ 29).

İslam dinine göre, “insan hayatının korunması” öncelikli değerlerden biridir. Hiçbir ayırım yapılmadan bütün insanların bedeni dokunulmazlığı vardır. Bu nedenle insan bedenine zarar verenlere aynıyla cezalandırılma (kisas) ve tazminat cezası vardır. Allah Teâla “canın dokunulmazlığı”nı “*Allah'ın yasakladığı cana haksız yere kıymayın!*” (İsrâ,17/33;En'âm, 6/151) âyetiyle ifade eder.

Bu bağlamda İslâm dini, hayatın korunması için bazı tedbirler almıştır. Bunun için öncelikle kisas (işlenen suçun aynıyla cezalandırılması) hükmü getirilmiştir. “*Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kisas farz kıldını*” (Bakara, 2/178). “*Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız*” (Bakara, 2/178). “*Tevrat'ta onlara şöyle yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş (karşılık ve cezadır). Yaralar da kısastır*” (Mâide, 5/45).

Diğer birçok ayet ve hadislerde de intihar etmek (İsrâ, 17/33) ve kan davası yasaklanmış,³⁹ terör suçlularına şiddetli cezalar belirlenmiş (Mâide, 5/33), hastalıklardan korunmak ve tedavi olmak emredilmiştir.⁴⁰

İnsan hayatının korunmasının öneminden dolayı, konunun hemen her yönüyle ilgili birçok ayet ve hadis vardır. Ancak günümüzde hala savaşlar devam etmekte ve çok basit sebeplerle insanlar öldürülmektedir. Bu utanç verici durumdan kurtulmak için alınacak tedbirlerden biri de değerler eğitimi yoluyla, insan hayatına dinin verdiği önemin kavratılması, insan hayatının saygın ve dokunulmaz olduğu, dinî bir değer olarak öğretim programlarında yer almasıdır.

C. Akılın Korunması

Dinin korumayı hedeflediği temel değerlerden biri de “akılın korunması”dır. Allah'ın insana verdiği en değerli nimetlerinden biri, akıldır. İnsan akıllı bir

³⁸ Müslim, 2/890:Hadis No: 1218; Ebû Dâvûd, 1/442:Hadis No: 1905.

³⁹ Müslim, a.g.hadis; Ebû Dâvûd, a.g.hadis.

⁴⁰ Buharî, *Câmiu's-Sahih*, VII, 27;

varlık olarak, diğer canlılardan ayrılır. Kur'an'da Allah, insandan aklını sürekli kullanmasını ve onu korumasını istemektedir. Bu bağlamda, “*Ey akıl sahipleri ibret alınız!*” “*Akleniniz, Düşününüz!*”, “*Hala düşünmez misiniz?*” gibi ifadelerle insana aklını kullanmasını ve onun işlevini açıklamaktadır. Bu nedenle insanın sorumlu olması için, akıllı insan olması ön şarttır. “*Aklı olmayanın dini sorumluluğu yoktur*”.

İslam dini, insanlara akıllarını kullanmalarını ve kendi öz varlıklarından başlayarak çevrelerin kuşatan varlıklar üzerinde düşünmelerini ister. Buna karşılık aklını kullanmayanları da kesin bir ifade ile kınar. Örneğin: “*Gerçekleri iyice bilmek isteyenlere âyetleri açıkladık*” (Bakara,2/118). “*Sana karşı çıkanlar hiç yeryüzünde dolaşmazlar mı? Zira dolaşsalar da elbette düşünecek kalpleri ve işitecek kulakları olurdu*” (Hacc,22/46). Aklını amaca uygun kullanmayanları için ise: ... *Hayır, onlar hayvanlar gibidir, hatta onlar yol bakımından daha da sapıktırlar*” (Furkân, 25/44). buyurmaktadır.

Aklın korunmasından amaç, “düşünme” yeteneğini kaybedecek veya zayıflatacak davranışlardan uzak durulması ve akıl duyusunun güçlendirilmesidir. İslam dini, akıl sağlığını bozacak bir takım davranışları bu amaca yönelik olarak yasaklamıştır. Bununu için alkollü içki ve uyuşturucu kullanılması yasaklanmıştır. Bu yasak, aklın korunması için alınan önlemlerden biridir.

Kur'an, içki içmenin çok yaygın olduğu bir topluk içinde inmiş ve onlara akıllarını kullanarak içki içmekten vazgeçmelerini istemiş; en sonunda da :“*Ey iman edenler! Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans oklan birer şeytan işi pisliktir, bunlardan uzak durun ki, kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumar yoluyla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah'tan anmaktan ve namazdan alıkoymak ister*” (Mâide, 5/90). ayetiyle içki içmeyi kesinlikle yasaklamıştır.

Hz. Peygamber (s.a.v.) ise: “*Her sarhoş edici şarap (içki)dir. Ve her içki haramdır.*”⁴¹ “*Çoğu sarhoş eden şeyin, azı da haramdır.*”⁴² buyurarak bu yasağı pekiştirmiştir. Aklın temel görevini bozan esrar, afyon, morfin, kokain ve eroin gibi diğer uyuşturucular da bu hadis-i şerife göre haram kabul edilmiştir. Din, akli korumak için içki kullanan kimselere caydırıcı bir ceza verilmesini emretmiştir. Bu nedenle Rasûlullâh (s.a.v.); “*İçki içene celde vurunuz*”⁴³ buyurmuştur.

⁴¹ Müslim, *a.g.e.*, Eşribe, 73; Ebû Davud, *a.g.e.*, Eşribe, 5.

⁴² Ebû Davud, *a.g.e.*, Eşribe, 5; Tirmizî, *a.g.e.*, Eşribe, 3.

⁴³ Ebû Davûd, *Hudûd*, 32; Tirmizî, *Eşribe*, 42;

Aklı bozarak suretiyle, insan aklının asli görevini yapmasını engelleyen alkol vb. maddeler, günümüzde kişiye ve topluma verdiği zararlar, artık toplumun güven ve huzurunu bozan en önemli maddeler haline gelmiştir. Bu olumsuz durumun önüne geçmek için birçok ülkede çok değişik önlemler alınmakta, hatta yasal olarak yasaklamalar bile getirilmektedir. Ancak bu yasaklar da insanları böyle olumsuz davranışlardan alıkoyamamaktadır. Bu nedenle "aklın korunması" ilkesinin değerler eğitiminin temel konuları arasında yer alması, kişi ve toplumun huzur ve mutluluğu için mutlaka gereklidir.

D. Neslin Korunması

Dinin temel değerlerinden biri de, "neslin korunması"dır. Nesil, "yaratma, çocuk, zürriyet" anlamlarına gelmektedir.

Dünya hayatında huzurlu ve mutlu bir hayat, neslin devam ve korunmasına bağlıdır. Dini değerlerin yaşandığı sağlıklı bir yuva kurulması, neslin korunmasının temel şartıdır. Geçmiş peygamberler Kur'an'da (İbrahim, İsmail ve Zekeriya) nesillerinin devamı için Allah'tan mü'min ve hayırlı nesiller istemişlerdir. Fıtrat kanununun gereği, neslin devamı, üreme ve çoğalma iledir. Bunun için Allah Teâlâ: *"Ey insanlar, sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini halk eden ve ikisinden birçok erkekler ve kadınlar üretip yayan Rabbinizden sakının"*(Nisa, 4/1). buyurmuştur.

İslâm dini, neslin koruması için insanları evlenmeye yönlendirmiş, evlilik dışı ilişkileri de yasaklamıştır. Evlilikle, Allahın izni ve emri, Hz. Peygamberin sünneti üzere bir araya gelen eşlerden ve onların çocuklarından, aile yuvası kurulur. İslâm dini, neslin korunması için, öncelikle nikâhı emretmiş; evlilik dışı bir yol olan zinayı da yasaklamıştır. Zinanın kendisi yasak olduğu gibi; zinaya götüren bakmak, konuşmak, dokunmak gibi durumlar da yasaklanmıştır. Bu bağlamda Kur'an'da, *"Zinaya yaklaşmayın! Zira o, bir hayâsızlıktır ve çok kötü bir yoldur"* (İsrâ,17/32) buyrulur.

Yukarıda geçtiği gibi Kur'an, Hz. Peygamberin insanlardan biat alırken *"zinâ yapılmaması"* konusunu da hatırlatır. (Mümtahine, 61/12) Hz. Peygamber (s.a.v.) insanları zina'dan şiddetle sakındırmış ve *"Zinâ esnasında zinâ eden kimsenin mü'min olmadığı"*⁴⁴ uyarısında bulunmuştur. İslam dini, zinayı önlemek için çeşitli caydırıcı cezalar verilmesini emretmektedir: *"Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüz değnek vurun. Eğer Allah'a ve âhiret gününe inanıyorsanız bunları Allah'ın dinini uygulama husu-*

⁴⁴ Buhârî, Hudûd, 1,

sunda acıyacağınız tutmasın. Mü'minlerden bir topluluk da, onların cezasına şahid olsun" (Nûr, 34/2).

Neslin korunması, dinin tanımladığı Allah'ın izni ve Hz. Peygamberin sünneti üzere nikâhla bir aile yuvasının kurulması ile mümkündür. Sağlıklı bir toplum için, dini değerlerin yaşandığı bir aile ortamı çok önemlidir. İçinde yaşadığımız çağda aile bağlarının zayıflaması sonucu olarak boşanmalar yaygınlaşmıştır. Bu durumdan en çok çocuklar etkilenmekte ve psikolojisi bozuk bir nesil yetişmektedir. Bu açıdan değerler eğitimi, neslin korunması için elzemdir.

E. Malın Korunması

Dinin temel değerlerinden biri de "mal'ın korunması"dır. Mal, insanın hayatında başkalarına muhtaç olmadan yaşamasını kolaylaştıran varlık ve eşyalardır. Bu nedenle malın insan hayatında çok önemli bir yeri ve değeri vardır. Onsuz dünyada hayatı sürdürmek zordur. Bunun dışında dinimize göre bazı ibadetlerin yerine getirilebilmesi, mal varlığına bağlıdır. Bu bağlamda mal, ahiret için de önemli bir değerdir. Kur'ân'da mal birçok ayette yer almakta ve "...dünya hayatının süsüdür"(Hadid, 57/20) denilirken; bir başka yerde, "*Bilin ki dünya hayatı bir oyun, eğlence, bir süs, aranızda bir övünme ve daha çok mal ve evlat sahibi olma isteğinden ibarettir*" (Hadid, 57/20) buyrulmaktadır. Mal ayrıca bir imtihan aracı olduğu vurgulanmaktadır (Teğâbün, 64/15; Enfâl, 8/28).

Kur'an'da, "*Allah alış-verişi helâl, faizi haram kılmıştır*" (Bakara, 2/275). Bir başka âyet-i kerimede de, "...bâtıl (haksız-haram) yollarla aranızda (alıp-vererek) yemeyin" (Nisâ, 4/29) buyrulur. Hz. Peygamberin birçok hadisinde de, malın insan hayatındaki önemini açıklar, helal yollarla mal sahibi olmayı ister. "Hz. Peygamber (s.a.v.): *'Hiç kimse elinin çalışmasını yemekten daha hayırlı bir yemek yememiştir! Allah'ın Nebisi Davud Aleyhisselam elinin çalışmasından yerdi'*"⁴⁵ buyurmuştur.

Din, malın insan hayândaki önemi ve onun için verdiği emeğe saygı bağlamında mala yönelik her türlü saldırıyı yasaklamıştır. Bu nedenle İslâm Hukukuna göre mal ve mülk dokunulmazdır. Her türlü tecavüzdten korunmuştur. Bu hususta peygamberimiz (s.a.v.) şöyle buyurur: "*Gerçekten Allahü Teala haklı bir gerekçe dışında kanlarınızı, mallarınızı ve ırzlarınızı, bu*

⁴⁵ Buhari, a.g.e. 1917,

*gününüz, bu beldeniz ve bu ayınız gibi haram; dokunulmaz kalmıştır.”*⁴⁶ Bir başka hadislerinde ise şöyle buyurmuştur; *“Kim malı uğrunda zulmen öldürülürse, şehittir.”*⁴⁷

İslâm Hukuku bir yandan mala karşı saldırıyı yasaklarken, bir yandan da çeşitli cezaî müeyyidelerle bu yasağı pekiştirmiştir. Ayrıca Kur’ân’da birçok yerde başta hırsızlık etmek ve başkasının malına zorla el koymak olmak üzere; faiz, ticarete kolay mal ve sermaye kazanmak için yasadışı yollara başvurmak, israf, savurganlık, ihtikâr v.b. kazanç yöntemleri yasaklamıştır. (Nisâ, 4/29)

Günümüzde birçok insanın bu temel değerleri benimsediği söylenemez. Ülkemizde ve dünyada yaşanan ekonomik olumsuzlukların asıl nedeni, bu değerlerin uygulanmamasıdır. Bu nedenle bu temel değerlerin, değerler eğitimi konuları içinde yer alması ve insanların mal güvenliği konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

VIII. SONUÇ

Dünya genelinde insanlığın geleceğine dair iyimserliğin büyük ölçüde yıprandığı bir süreç yaşanmaktadır. Bu bağlamda değerler eğitimi, son yıllarda eğitimin önemli konularından biri haline gelmiştir. Değer, bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlarına yön veren köklü inançlarıdır. Değerler, bireylerin tutumlarının temel yapısı oluşturur ve bireyi belirli hedeflere çeşitli seçenekler içinden tercih etme yönünde zorlayan kararlı güdüleridir. Değerin insanın eyleminin nedeni, kimliğinin bir parçası ve inancının gereği olarak hayata verdiği anlamı ifade eder. Değerlerde inançlar ön plandadır. Değerler eğitiminin toplumsal düzenin sağlanmasında çok önemli bir görevi vardır. Toplumsal hayatın düzenli gitmesi için sadece yasalara uymak yeterli değildir.

İslam dinin asıl amacı; insanları insanı-ı kâmil olma seviyesine yükseltmek, dünyada huzur içinde güvenli bir hayat yaşatmak, ahirette de ebedi saadete kavuşturmaktır. Dinin gönderiliş amacı üzerinde görüşlerini açıklayan bilim insanları bu konuyu “Zarûriyyât” başlığı altında ele almışlardır. Zarû-riyyât, beş temel değerden meydana gelmektedir.

Allah (c.c.), ilâhi yasaların olmadığı, dinin yaşanmadığı toplumlarda büyük bir kaos ve kargaşa olacağını bildirmektedir. Bu nedenle insanlara iman et-

⁴⁶ Müslim, a.g. hadis; Ebû Dâvûd, a.g.hadis.

⁴⁷ İbn Hanbel, II/221.

meyi ve dini bilinçli olarak yaşamayı emretmektedir. Öğretim programlarında gerçek anlamda dinin özünün kavratılması, değerler eğitimin temel konuları arasında yer almalıdır.

İnsanın hayatının korumasını dinin temel değerleri arasındadır. Hayatın korunması, ruh ve beden bütünlüğünü korumak, bedenini, fiziki ve biyolojik ihtiyaçlarını gidermek, onun sağlığını korumaktır. Allah Teâla, canın dokunulmaz bir değer olduğunu Kur'da birçok ayette vurgulamaktadır. Akıl, Allah'ın insana verdiği en değerli nimetlerinden biridir. İnsan akıllı bir varlık olarak, diğer canlılardan ayrılır. Aklın temel görevini bozan esrar, afyon, morfin, kokain ve eroin gibi diğer uyuşturucular, dinin temel yasakları arasındadır. Yaratılış gereği, bütün canlıların neslinin devamı, üreme ve çoğalma ileldir. İslâm dini, neslin korunması için insanları evlenmeye yönlendirmiş, evlilik dışı ilişkileri; zinanın kendisini yasakladığı gibi, zinaya götüren yolları da yasaklamıştır. İslâm Hukukuna göre mal ve mülk dokunulmazdır. Kur'ân'da birçok âyette başta hırsızlık etmek ve başkasının malına zorla el koymak olmak üzere; faiz, ticarete kolay mal ve sermaye kazanmak için yasadışı yollara başvurmak, israf, savurganlık, ihtikâr v.b. kazanç yöntemleri yasaklamıştır.

İnsanlığın geleceğini şekillendirecek ortak değerlerin gelecek nesillere aktarılmasında en etkili araç eğitimidir. İnsanlar toplu halde yaşamak zorundadır. Toplum meydana getiren bireylerin din, can, akıl, nesil ve mal güvenliği için bu değerlerin anlam ve önemi öğretim temel konuları arasında yer almalıdır. Değerler eğitimi bu temel değerleri yeni yetişen kuşaklara öğretilmesinde aracı olmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akseki, A.Hamdi. **İslam Dini**, Nur yayınları, Ankara, 1967.
- Aslan,Şükran,<http://www.belgeler.com/blg/1cqq/-suneniebudavudun-edebbolumundenhareketlehzpeygamberinkarakteregitimindeyeralanahlakidegerler> - (Erişim: 15.06.2010)
- Aydın M. Zeki –Güler, Şebnem. **Okullarda Değerler Eğitimi**, Nobel yayıncılık, Ankara, 2012.
- Bolay, H. **Aşkın Değerler Burhanı**, Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu (s.55-69), Dem yayınları, 2. Basım, İst.2013
- Bolay S. Hayri ve Türköne, Mümtaz'er, **Din Eğitimi Raporu**, Ankara,1995.
- Boynukalın, Ertuğrul. **“Makâsıd-u Şeria” maddesi.**, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), İst. 1992.
- Buhârî, **Câmiu's-Sahîh**, İst. 1992.

- Cürçani, Seyyid Şerif. **et-Ta'rifat**, Beyrut, ts. "Din" maddesi
Ebû Dâvûd, Süleyman b. el-Eş'as-es-Sicîstânî (ö. 275/888), **Sünen**, İst. 1992,
Ekşi, Halil. ve Katılmış, Ahmet. **Karakter Eğitimi**, Nobel yayın. Ankara,
2011.
- Ertürk, Salahattin. **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara, 1972.
- Gazzâlî, **el-Mustasfâ**, Bulak, 1322.
- Genç S, Zeki, Eryaman, M., Yunus, Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Para-
dikması, [http://www.akü.edu.tr/AKU/Dosya_Yöneti-
mi/SOSYALBİLENS/makale/c9s1m6.pdf](http://www.akü.edu.tr/AKU/Dosya_Yönetimi/SOSYALBİLENS/makale/c9s1m6.pdf).
- Güngör, Erol. **Değerler Psikolojisi**, Hollanda Türk Akademisyenler Birliği,
Amsterdam,1993.
- [http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/basınmus/değerler_egitimi_
konferansi.pdf](http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2010/basınmus/değerler_egitimi_konferansi.pdf) (Erişim:15.06.2010)
- <http://ttkb.meb.gov.tr/surular.aspx> (Erişim:15.06.2010)
- İbn Âşûr, Muhammed et-Tâhir, **Makâsîdüş -Şerîati'l-İslâmiyye**, Tunus
1978.
- Müslim, Ebû'l-Huseyn el-Kuşeyrî (ö. 261/875), **Câmiu's-Sahîh**, İst. 1992,
Oğuzkan, Ferhan. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, TDK yay. Ankara,1991.
- Özgüven, İbrahim. **Psikolojik Testler**, PDREM yay. Ankara,2000.
- Pekcan, Ali. **İslam Hukukunda Gaye Problemi**, www. darulkitap.com.,
(Erişim:15.06.2010) Rağbet Yayınları, İst. 2003.
- Taharevî, Muhammed Ali b.Ali. **Keşşaf**, İst, 1984.
- Tepe, Harun. **Değer ve Değerler Bilgisi**, Vadi yay. Ankara, 2002.
- Tümer, Günay. "**Din**"maddesi, TDV İslâm Ansiklopedisi (DİA), İst.1994.
- TDK, **Güncel Türkçe Sözlük**, www.tdkterim.gov.tr.
- Yazır, Elmalılı M.Hamdi, **Hak Dini Kuran Dili**, Azim Dağt. İst.1992.
- Yürükoğlu, Atalay. **Çocuk Ruh Sağlığı**, Özgür yay.İst.1998
- Yıldırım, Suat. **Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meali**, define yay.İst.2011.